

Anna Grusková
divadelníčka a filmárka

Aj pastierska, aj symfónia

Nová inscenácia Divadla Pôtoň Pastierska symfónia je dokonalým exportným dielom. Má zaujímavú fragmentarizovanú, asociatívnu štruktúru, ktorá si nevyžaduje detailné porozumenie hovorenému slovu, už aj tak zriedkavo využitému. Scénografia je náznaková, ľahko prenosná – pozostáva z nahrubo zoskrutkovaných kmeňov, pahýľov, symbolizujúcich generický (ale aj zdevastovaný) les. Zároveň má inscenácia i atraktívnych, zväčša mladých hercov a herečky, ktorí vedia spievať a hrať – a to aj na hudobných nástrojoch.

Podstatnou súčasťou javiskového tvaru je práve invenčná, viac-menej samostatná zvuková línia, ktorá je dômyselne komponovaná z elektronických aj zo živých zvukov, spevu a z hudby zo záznamu aj hranej naživo. Exportný potenciál inscenácie umocňuje prirodzene včlenená a intelektuálne, súdobo reflektovaná „pastierska“, čiže etnografická, historická či sociologická línia, pozostávajúca z rôznorodého autentického folklóru i religióznych tradícií z územia dnešného Slovenska. Čo je však hlavné – *Pastierska symfónia* prináša témy, ktoré sú dôležité, aktuálne a atraktívne nielen pre slovenskú či európsku kultúru.

Tvorcovia v bulletine rovno definovali, o čo im ide: „Scénická esej odkazuje na vzťah človeka k prírode, tradíciám, ku kultúre, k náboženstvu a rituálom, obnažuje národnú pamäť, folkloristický

Michal Ditte, Iveta Ditte Jurčová
PASTIERSKA SYMFÓNIA

sentiment a úpornú snahu zachovávať pozostatky našej predhistórie.“ Inými slovami, pokúsili sa vytvoriť scénický tvar z nutkavo prítomnej potreby hľadania odpovedí na archetypálne otázky: Odkiaľ prichádzame? Kto sme? Kam ideme? Alebo, opäť povedané slovami tvorcov: „Rekonštrukcia minulosti sa prelína s analýzou prítomnosti a na pozadí starého defragmentovaného príbehu prebieha konfrontácia so súčasnosťou.“ A preto je táto inscenácia vhodná nielen na export, ale aj pre domáce publikum.

V pozadí inscenácie je text známej, mnohokrát inscenovanej aj sfilmovanej hry Ivana Stodolu *Bačova žena* z roku 1928. Pre divákov a diváčky, ktorí tento text nepoznajú, však ostane táto skutočnosť pravdepodobne utajená. Príbeh prostej vidieckej ženy Evy, ktorá sa nie vlastnou vinou postupne stane manželkou dvoch mužov, má rozmery antickej drámy. Keď sa z Ameriky vráti Evin prvý muž, ktorý je považovaný za mŕtveho, nachádza svoju ženu vydatú za druhého. Eva je matkou nielen ich spoločného dieťaťa, ale má syna aj s novým mužom. Obaja manželia si na ňu neústupne robia nároky. Ako východisko z tejto neriešiteľnej situácie volí zúfalá žena samovraždu. Tento drsný príbeh slúži v inscenácii najmä ako ideové východisko. Môžeme teda vyše deväťdesiatročnú drámu vnímať ako metaforu súčasného Slovenska, v ktorom prebiehajú zápasy medzi tradicionalizmom a modernizáciou, medzi antidemokratickými a demokratickými tendenciami. Sú to tvrdé zápasy, niekedy na život a na smrť. Zomierajú v nich zväčša nevinní.

„
V pozadí
inscenácie je
text známej,
mnohokrát
inscenovanej aj
sfilmovanej hry
Ivana Stodolu
Bačova žena
z roku 1928.
“

Pátranie po Bačovej žene

Pre tých, čo *Bačovu ženu* poznajú, je zaujímavé sledovať transformáciu príbehu na javisku. Inscenácia sa začína príchodom „pastierov“ na územie dnešného Slovenska. Vystupujú z hmly a zvukovej mäteže. Nie sú to útlcitní ľudia – jedným z prvých aktov je podrezanie štylizovaného jahňata a zabodnutie noža do stromu. Hneď na začiatku sa postupne zoznámime so štyrmi

hlavnými aktérmi *Bačovej ženy* – s Evou, ktorá sa objaví s husľami vrazenými pod bradou, s jej dvoma mužmi aj s matkou prvého z nich. Stoja pred nami štyria protagonisti Stodolovej hry, ale pre tých, čo to nevedia, by mohli byť len maškarami z fašiangového sprievodu.

Evin život je v inscenácii asociatívne predstavený v jeho emocionálnej aj sexuálnej dimenzii – mladá žena, ktorú presvedčivo,

PASTIERSKA SYMFÓNIA

— N. Puklušová,
Ľ. Raši, E. Lehotská
foto Ľ. Dobias

„
Pastierska symfónia je
múzičkou
inscenáciou,
ktorá provokuje
fantáziu,
imagináciu
aj intelekt.
“

iskrivo a s veľkým odovzdaním stvárňuje Natália Puklušová, sa oddáva hrám s medveďom rovnako vášnivo, ako hľadá svoje deti, ktoré tu predstavujú bábkv v povijanoch. Scénický obraz detí vисиачich na oboch stranách palice, ktorú má Eva za krkom na spôsob nosičov vody, patrí medzi tie najsilnejšie.

„Činoherná“ časť inscenácie je iba ako intermezzo koncentrovaná na krátke stretnutie všetkých štyroch postáv v Evinom dome. Dom, vlastne papierový domček, prinesie na chrbte jeden z hercov, aby ho premenili na stôl, nad ktorým sa postavy chvíľu rozprávajú slovami autora *Bačovej ženy*. Tento výstup pôsobí trochu neorganicky a i keď to bol isto zámer, nie som si istá, nakoľko je zrozumiteľný pre tých, čo hru nepoznajú.

Rovnako z asociatívnej štruktúry vystupuje autentická nahrávka oplakávania mŕtveho syna. Táto nesmierne silná spevavá lamentácia zúfalej matky je ešte „korunovaná“ explicitným prepojením na zavraždenie novinára Jána Kuciaka. Takisto veľmi explicitne pôsobí židovská lamentácia v podaní Zola Lenského, v ktorej zaznejú aj konkrétne

PASTIERSKA SYMFÓNIA

— R. Nižník,
E. Lehotská,
N. Puklušová
foto Ľ. Dobias

PASTIERSKA SYMFÓNIA

— E. Lehotská, Ľ. Bukový
foto Ľ. Dobias

mená koncentračných táborov. Toto umelecké prepojenie s často inštrumentalizovaným svetom plickovských krásnych slovenských pastierov, aké je ešte stále prítomné v národoveckom diskurze, je pre mnohých zrejme nečakané, no nie je nereálne ani unikátne – poznáme napríklad fotografie Slovenskej tlačovej kancelárie z vojnovaj Slovenskej republiky s hajlujúcimi vidiečanmi v krojoch. Slovenská dedina nikdy nebola etnicky homogénna, ale žili v nej aj príslušníci iných etník, ktorí bývajú v iných inscenáciách bežne na okraji. Tu sa objavujú najmä v hudobných či výtvarných motívoch.

Od rurálneho k urbánnemu

Pastierska symfónia je múzičkou inscenáciou, ktorá provokuje fantáziu, imagináciu aj intelekt. Vizuálne a hudobne rafinované obrazy sú pripravené s precíznosťou a ľudskou i umeleckou zrelosťou. V pamäti uviaznu viaceré magické momenty: rituály s medveďou kožou, herečka, ktorá sa nebadane vznesie do vzduchu, nôž, ktorý sa na konci sám opäť zabodne do stromu. Čas a priestor majú tvorcovia a tvorkyne vo svojich rukách.

PASTIERSKA SYMFÓNIA

— E. Lehotská, R. Nižník
foto Ľ. Dobias

Jedným z kľúčov k porozumeniu dielu je aj jeho názov – proklamovaná pastierska minulosť Slovenska odkazuje na rurálnu kultúru, pôdu, archetypálnu zemitosť, laickosť, živočíšnosť. V inscenácii je skoncentrovaná v starom slovanskom symbole – medved'ovi, respektíve v jeho kožuchu, vo fragmentoch krojov, v ľudových hudobných nástrojoch (husle, heligónka, pastierske píšťaly), v ľudových piesňach a tak ďalej. Pojem symfónia zase evokuje výsostne mestskú záležitosť, náročné a rozsiahle orchestrálne dielo, jeden zo symbolov „vysokej“ urbánnej kultúry. Kroje sú čoskoro zamenené za mestské obleky a kostýmy, pribudnú slnečné okuliare aj mobil a perspektíva poučených Európanov a Európaniek. O žiadnu symfóniu v zaužívanom význame teda nejde. Inscenácia samotná je však komponovaná ako náročné hudobné dielo rafinovane striedajúce dynamické a pomalé, meditatívne pasáže. Názov samotný je provokatívny a hrá sa s očakávaním publika – ani jeden z pojmov nevystihuje mnohosť tém, alúzií, asociácií a výrazových prostriedkov, ktoré táto mimoriadna inscenácia ponúka. ♣

Michal Ditte, Iveta Ditte Jurčová:

Pastierska symfónia

réžia I. Ditte Jurčová libreto M. Ditte, I. Ditte Jurčová,
K. Caková dramaturgia M. Godovič výtvarný koncept
K. Caková, I. Ditte Jurčová výtvarná realizácia K. Caková
pohybová spolupráca R. Nižník hudba I. Mer & C. Estrella
svetelný dizajn M. Ditte účinkujú Ľ. Bukový,
E. Lehotská, R. Nižník, N. Puklušová, Ľ. Raši
premiéra 13. apríl 2019, Divadlo Pôtoň, Bátovce

